SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:502

av Jesper Skalberg Karlsson (M)

Ny upphandlingsmodell för Gotlandstrafiken

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en ny modell för statens upphandling av Gotlandstrafiken med tydligare krav på överkomliga och förutsägbara biljettpriser för både gotländska och fastländska resenärer och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Gotland är Sveriges enda renodlade öregion och har därför unika förutsättningar när det gäller kommunikationer, välfärd och regional utveckling. Utan en fast landförbindelse med fastlandet blir båt- och flygtrafiken avgörande för utbyte med fastlandet. Den reguljära flygtrafiken sköts av kommersiella aktörer men har haft inslag av trafikplikt under coronapandemin för att säkra samhällskritiska transporter. Båttrafiken till Nynäshamn och Oskarshamn hanteras genom en statlig upphandling som sköts av Trafikverket.

I samband med nya upphandlingar av båttrafiken dryftas emellanåt möjliga kostnadsbesparingar. Det kan handla om sänkningar av hastigheten eller minskat trafikutbud. Det är olyckligt att infrastrukturen till Sveriges enda öregion inte värderats högre historiskt. Gotland är beroende av snabba, säkra och billiga transporter till och från fastlandet för att kunna fortsätta utvecklas i samma takt som övriga landet.

Den nuvarande upphandlingsmodellen har prövats under lång tid. Den har säkrat trafik, men inte gett gotländska och fastländska resenärer tillräckligt goda och förutsägbara prisvillkor. När resor blir så dyra att människor avstår från att träffa familjen, delta i aktiviteter eller besöka ön behöver staten ompröva hur trafiken upphandlas och finansieras. Ett lågt pris för staten är inte tillräckligt om kostnaden i stället hamnar hos resenärerna.

Höga biljettpriser är ett hinder för gotlänningar som behöver resa till fastlandet för arbete, utbildning, vård eller sociala skäl. För att säkerställa likvärdiga levnadsvillkor är det nödvändigt att biljetterna är ekonomiskt överkomliga för öns invånare. Prisvärda och pålitliga båtförbindelser är också viktiga för att upprätthålla social sammanhållning. De möjliggör för familjer och vänner att hålla kontakten och för gotlänningar att delta i exempelvis sportsammanhang, fritidsaktiviteter och kulturliv på fastlandet. Vidare är besöksnäringen en av Gotlands mest betydande näringsgrenar. Tillgängliga och prisvärda båtbiljetter är avgörande för att locka besökare, särskilt under lågsäsong. Det har en direkt inverkan på lokala företag, arbetsmöjligheter och den ekonomiska tillväxten på ön.

Den moderatledda regeringen har tagit viktiga steg för att förbättra situationen. Under andra halvåret 2026 har 125 miljoner kronor avsatts till Gotlandsstödet, som möjliggör prisavdrag för personer folkbokförda på Gotland. Stödet omfattar både båt och flyg, med högst 200 kronor per enkelresa med båt och högst 500 kronor med flyg. Det är ett välkommet erkännande av de merkostnader som följer av att bo på en ö utan fast landförbindelse.

Gotlandsstödet behöver ges långsiktiga förutsättningar. Ett tillfälligt stöd till bofasta löser inte upphandlingsmodellens grundläggande problem och omfattar inte fastländska resenärer. För den som vill besöka släktingar, arbeta på ön eller semestra på Gotland är biljettpriset fortfarande avgörande. Därför behövs både åtgärder som underlättar resandet nu och en modell som ger bättre villkor på sikt.

Utifrån ovan bör riksdagen slå fast att Gotland verkligen har särskilda förutsättningar och att trafiken därför inte får reduceras till en budgetregulator bland andra. Trafiken till och från Gotland är viktig för hela landets sammanhållning. En enskild region kan inte tillåtas hamna på efterkälken på grund av opåverkbara geografiska förutsättningar.

Gotlandstrafiken bör också ses i ljuset av Sveriges nationella mål för regional utveckling. Att säkra prisvärda och hållbara transporter till och från Gotland bidrar direkt till målen om likvärdiga levnadsvillkor i hela landet, ökad social sammanhållning och en konkurrenskraftig besöksnäring. Båttrafiken är en del av landets nationella infrastruktur och bör behandlas därefter – inte som en isolerad regional fråga.

Regeringen gav i februari 2026 Trafikverket i uppdrag att utreda alternativa modeller för trafiken från 2035. Uppdraget omfattar både en sammanhållen upphandling av båtar och drift och ett alternativ med statligt ägda båtar och upphandlad drift. Även biljettpriserna och möjligheterna att påverka dem under en avtalsperiod ska analyseras. Det är ett välkommet initiativ. Avgörande bör vara vilken modell som ger resenärerna bäst tillgänglighet och rimliga priser, samtidigt som konkurrens, beredskap och långsiktig kostnadskontroll säkerställs.

Det redan tecknade avtalet för 2027–2035 innehåller lägre tak- och maxpriser för gotlänningar och en ändrad indexering som ska göra prisutvecklingen mer förutsägbar. Dessa förbättringar ska tas till vara. Samtidigt kvarstår fri prissättning för personer som inte är folkbokförda på Gotland. Erfarenheterna av den hittillsvarande modellen motiverar därför en bredare omprövning än justeringar av enskilda avtalsvillkor.

Därför behöver nuvarande komfortstandard och turtillgänglighet vara golvet i kommande upphandlingar av Gotlandstrafiken. Lägre utsläpp bör nås med nya drivmedel och teknisk utveckling i stället för sänkt hastighet. Konkurrens mellan rederier kan främjas genom sund upphandling och väl genomfört arbete från Trafikverkets sida. För detta krävs kompetens och förmåga.

Priserna för transport till och från Gotland bör också ha lägre och mer förutsägbara tak, med ett tydligare skydd även för fastländska resenärer. De förbättringar som börjar gälla 2027 behöver följas upp utifrån vad människor faktiskt betalar för sina resor.

Att uppnå detta, och på sikt också nå vägpriser i båttrafiken, kommer kräva ett visst mått av omprövning från statens sida. Därför är det viktigt att nästa upphandling av båttrafiken till och från Gotland inte nödvändigtvis följer samma mall som varit giltig de senaste två decennierna. Modellen har prövats, men utfallet för resenärerna har inte varit tillräckligt bra. Regeringens pågående utredningsarbete bör därför leda till en ordning där Gotlands tillgänglighet och resenärernas kostnader får större tyngd. Det finns helt enkelt skäl att föreställa sig en helt ny modell – med högre mål vad gäller Gotlands tillgänglighet, särskilt gällande biljettpriserna. Detta bör ges regeringen till känna.

Jesper Skalberg Karlsson (M)